

Lavastaja Detlef Rogge tunnistab kavalehel, et «Lendavat hollandlast» mõistab ta kui rahvaoperit. Arvatavasti peab ta silmas ooperi olustikku iseloomustavaid koore, mitmete tegelaste tõetruid karaktereid (Daland, Tüürimees, Erik) ja muidugi ka seost igivana rahvapärimusega. D. Rogge lavastuse seovadki tervikuks kooristseenid, etenduse rütm põhineb liikuvate, tegevuslike kooride ja staatilisemalt lahendatud aariate-duettide vaheldumisel. Niisugust elu ajalikult kulgemise taju ja teisalt kontsentreerumist hingeliikumistele kõrvutatakse nii numbrite kaupa kui ka numbrite sees (Senta ballaad, Dalandi aaria II vaatuses Senta ja Hollandlase vaikelu juuresolul jne.). Lavastaja on siin lihtsalt lähtunud ooperi dramaturgiast. Wagneri ja Rogge liit on rahumeelne, ühtaegu austav ja uuendav. Üllatas lavastaja tähelepanelik suhtumine Wagneri lavamärkustesse, ta pole neid küll sõna-sõnalt järginud, ent mõned ideed on sealt välja kasvanud, Wagneri pakutut on arendatud oma nägemuse kohaselt. Lavastuses on suur kaal kooristseenidel. Koor aga tähendab siin erinäolisi inimesi, igaüks on isiksus. Meeldiv, et lauljad on vabad koorikrambist, tunnevad end laval tõeliselt hästi ja loovad oma roole rõõmuga. Kõiki on huvitav jälgida, eriti tõuseb esile II vaatuse leiduderohke ketruspilt. Ketrataid on õigupoolest vähe, osa neidudest katab kohvilauda, teised laulavad ketrataid poolnaljatamisi innustades «dirigendi» käe all ine., valitseb nooruselevus ja kodune turvalisustunne. Sellisesse õhkkonda lõikub Senta ballaad lendavast hollandlastest väga vahedalt, lavastaja arvestus on täpne. III vaatuse suur meremeeste ja neidude kooripilt on tore ja võrdsikas, kuid Hollandlase meeskonna ilmumine (stseeni seadis Berta Krumm) langeb lavastuse

«LENDAV HOLLANDLANE» «ESTONIAS»

stiilist täiesti välja, nood tegelikult ju õudsed poolviirastused meenutavad pigem kolle kehvast lastemuusikalist. Enne kadumist teevad nad Hollandlasele mõnitava kummarduse, mis Hollandlase lugu lausa naeruvääristab. Aga lavastaja ei suutu ju nimitegelasse irooniliselt.

Tavamaailmaga (Daland, Maryt, meremehed, neid) Hollandlane ega Senta ei kontakteeru, nad seisavad üksikuina ja eraldi. Tõsi, Hollandlane näib sellesse ringi astuvat (kokkulepe Dalandiga), ent ta ei suru isegi Dalandi väljasirutatud kätt. Senta kuulub tavamaailma, kuid elab rohkem oma ohverdusunistuses. Sentat vallanud mõtte kiirgusjõud on nii suur, et suudab talitseda pilkavaid kaaslasti, kes Senta lauldud ballaadist kaasakistuna lõpuks vaikselt tema ümber põlvitavad. D. Rogge lavastuses pole küll peamine needus- ega lunastus-idee, Hollandlane igatseb rohkem maist rahu ja õnne kui hingeabastust. Sentatki võiks ju nii tõlgendada, et Hollandlase lunastamine on talle vajalik eneseteostusena. Mõlemad on omamoodi leppimatud otsijad, keda lõpptulemuse poole veab sisesund. Lavastuse finaalis liituvad kaasinimesed seinaks Senta ja Hollandlase vahele, siin nagu sekkuks argimõistus tema käsitusega kokkusobimatusse nähtuste- ja ideedeilma: lahenduse toob Senta surm (Senta kukub kui välgust tabatu: lavastaja mõte pärineb Wagneri märkest, et norra tüdrukul võib jõuline tunne vahel äkilise südameisekumise põhjustada). Hollandlane sammub tardunud

Muusikaline juht ja dirigent Eri Klas, dirigent — Jüri Alperden, lavastaja — Detlef Rogge, kunstnik — Lutz Kreisel, koorimeistrid — Uno ja Andres Järvela, kontsertmeistrid — Reet Laul, Jaanus Juul, Ivo Sillamaa, Aarne Talvik, orkestri kontsertmeister — Mati Uffert.

rahvast mööda Senta juurde, võtab ta käe ja vajub õndsalt tema kõrvale nagu igavesse rahusse suikudes. Niisugune riskantne lõpp-punkt (võib kalduda melodramatismi või mõjuda isegi pisut tobedana) oli veenvalt esitatud Mati Palmi teisel ja kolmandal etendusel. (Tiit Kuusik Hollandlasena lõpetab teisiti: astub Senta juurest lavasügavusse, laeva suunas ja jääb seljaga publiku poole seisma, käed tõstetud tänus või imestuses.) Hoolimata lavastaja inimlikustamistootlustest leidub Helvi Raamatu Sentas ja M. Palmi Hollandlases peale inimliku tunde ikkagi Wagneri ooperite ajavälist sümbolikat. M. Palmi tõlgenduses ühinevad mässaja ja kannataja, pilkaja ja lootja, lootuses on annus eneseirooniatki. Hollandlase roll on üks M. Palmi tippsaavutusi «Estonia» laval. Nii M. Palmil kui ka H. Raamatal jätkub Wagneri puhul olulist jõudu, vastupidavust ja dramaatilisust. M. Palmi talenti silmas pidades sooviks muidugi veel põnevamat musitseerimist, eriti I vaatuse monoloogis. H. Raamatus puhkenud Wagnerilaulja on ühe väikese rahva puhul tõeline ime, laulja vokaalne kindlus osutab uutele suurrolli võimalustele. Väga hea oli ballaadi esitus ja ooperi finaali. Pealegi suudab

lavastaja D. Rogge ilmselt lauljat aidata, oskab anda olulisi ja samas orgaaniliselt muusikaga ühinevaid toetuspunkte nii psühholoogilises kui ka puhtvälises rollijoonis. Ballaadi algul istub Senta tugitoolis, siis seisab selle äärel nõjatudes, pinges kasvades ja kujutluspilti järjest enam sisse elades eemaldub toolist ja vajub sinna uuesti tagasi jne. Küllap oli lavastaja ja lauljate (kogu tegelaskonna) koostöö vastastikku inspireeriv. Senta ja Hollandlase II vaatuse duett on tõeliselt sisesündmuste tihedusest etenduse kõrgpunkte. Keskmendamisõhustiku loob kunstnik Lutz Kreisel lahendus. Senta ja Hollandlane seisavad valguslaikudes muidu pimedal laval, tagant kumavad Hollandlase laeva punased purjed. Kunstnik on mõistnud «Estonia» ruumikitsusest tulenevaid ohte vältida, pole liialdanud kujundusdetailidega. Põhivärvideks on punane, sinine, pruun, must. Kaldpind võimaldab kooristseenides visuaalselt selgeid ja huvitavaid misanüstseene. Ja kiitkem lavalolijaid, kes pinnal julgelt ja osavalt liiguvad.

Tiit Kuusikule tuleb teha sügav kummardus, väljendama austust ja imetlust vokaalse kõrgvormi ees. Maestro tõlgendab Hollandlast üsna teatraalselt, nii andes kujule antiikse suurejoonelisuse. Tema Hollandlane on maailma muutlikkusest väsinud, ise juba vähe muutuv. Mare Jõgeva Senta meenutab Wagneri Senta kirjeldust: hakkaja, sisukas, pisut naiivne, looduslaps. M. Jõgeva häälele omane soe

toon, ta siiras musitseerimisviis lisavad kuju interpretatsioonile pehme, südamliku joone. Ehk võiks M. Jõgeva Sentat näha ka koos M. Palmi Hollandlasega.

Kõrvalrollidest nimetaksime kõigepealt Urve Tautsi ja Leili Tammeli toimekat-hoolitsevat, natuke tõredat Maryt; Teo Maiste tubli, pisut rahaahne isand Dalandina säras oma teisel etendusel. Kui T. Maiste kuulub nende lauljate sekka, kes oskavad õigeid mõteterõhke panna ja mõtet lõpuni selgeks lauda, siis just sellest jääb puudu Leonid Savitskil Dalandi rollis. Ehkki vokaalselt vägaigi võimekas, mõjub ta praegu üheplaaniisena, peale selle segab liigne žestikuleerimine. Uno Kreeni Dalandi puhul on lihtsalt arusaamatu, miks kogenud ja andekas laulja nii palju eksib.

Välja arvatud Hendrik Krummi meisterlik Tüürimees, on tenorite olukord kurb. Teatri teine juhtenor Ivo Kuusk on kavalehel Erikuna kirjjas, etendusi pole senini teinud. Ants Kollo lüürilise tämbriga häälimselt ei sobi Eriku partii laulmiseks. Kalju Karaski Eriku on rohkem dramaatilist varjundit, ta püüab teha võimaliku.

«Estonia» «Lendava hollandlase» etenduste muusikalise kesktasemega võib rahule jääda, ehkki päris tervenisti (solistid, koor, orkester) õnnestunud etendust pole veel olnud. Esietendusel kõlas kompaktselt ja puhtalt koor, eriti naisrühm. Siiski oleks tore, kui muusikaline lihvimistöe jätkuks, ja tingimata ka orkestril. Raskete partiidega tullakse juba enam-vähem toime, nüüd (või pärast suvepuhkust?) vajaksid viimistlust kõlalist ja dünaamilist külge.

Lootkem, et meil oleks võimalik lavastada mõni teinegi Wagneri ooper, ja vahest enne järgmise veerandsaja aasta möödumist.

KRISTEL PAPPAL